Isaac Asimov

FUGA ÎN CERC

„Păstrează-ţi calmul în orice împrejurare” era una din maximele preferate ale lui Gregory Powell; de aceea, când îl văzu pe Mike Donovan coborând în fugă scara, cu părul lui roşu de năduşeală, se încruntă.

— Ce s-a întâmplat? Îl întrebă. Ţi-ai rupt vreo unghie?

— Lasă spiritele! Se răsti Donovan, cu sufletul la gură. Ce dracu ai făcut toată ziua aici în tunel? Apoi respiră o dată adânc şi anunţă: Speedy nu s-a întors.

O clipă Powell rămase locului, cu ochii holbaţi; îşi reveni însă repede şi continuă să urce. Nu rosti nici un cuvânt până ce ajunse în capul scării, apoi spuse:

— L-ai trimis după seleniu?

— Da.

— De cât timp?

— De vreo cinci ore.

Tăcură amândoi. Situaţia era foarte critică. Numai douăsprezece ceasuri trecuseră de când se aflau pe Mercur şi iată, viaţa le era în primejdie. De multă vreme, planeta Mercur era socotită purtătoare de ghinion; dar, chiar într-o lume dominată de puterea ocultă a ghinionului, sfârşitul nu putea veni atât de repede.

Powell spuse:

— S-o luăm de la început; trebuie s-o scoatem noi la capăt.

Intrară în camera în care era aparatajul de radio; instalaţia era destul de învechită; fusese montată cu zece ani în urmă şi de atunci nu se mai atinsese nimeni de ea. Dar zece ani, din punct de vedere tehnologic, înseamnă foarte mult. Câtă deosebire, de pildă, între Speedy şi tipul de robot folosit în 2005! E drept însă că, în robotică, progresul în răstimpul acela fusese uriaş. Powell atinse uşor o suprafaţă metalică încă lucitoare. Îndelungata lipsă de activitate îşi pusese pecetea

peste tot; în încăpere, ca de altfel în întreaga staţie, atmosfera era deprimantă.

Donovan se simţea şi el deprimat. Spuse:

— Am încercat să dau de el prin radio, dar fără mare folos. Pe partea însorită a lui Mercur, radioul nu poate recepţiona şi emite unde pe o distanţă mai mare de 2 kilometri. Asta-i una dintre cauzele eşecului primei expediţii. Şi avem nevoie de câteva săptămâni ca să montăm aparatul de ultraunde, iar…

— Lasă asta. L-ai găsit?

— Am localizat semnalele emise de corpul său în gama undelor scurte. Dar n-am putut decât să stabilesc locul unde se află. L-am urmărit două ceasuri şi am notat traiectoria lui pe hartă.

Scoase din buzunarul pantalonului o foaie de pergament îngălbenit, în formă de pătrat – rămasă din timpul primei expediţii – o trânti cu o putere inutilă pe masă, o desfăcu şi o întinse cu palma mâinii. Powell o privi o bună bucată de vreme.

Donovan, din ce în ce mai nervos, arăta cu creionul:

— Crucea asta roşie e puţul de seleniu. Chiar dumneata ai făcut semnul.

— Care din ele? Îl întrerupse Powell. Mac Dougal ne-a indicat trei puţuri, înainte de a pleca.

— L-am trimis pe Speedy la cel mai apropiat, cum era şi firesc. Până acolo e o distanţă de 25 km. Dar nu asta are importanţă – încordarea din glas era în creştere. Punctele făcute cu creionul indică poziţia lui Speedy.

Calmul, pe care până atunci Powell se străduise să-l păstreze, se risipi. Întinse mâna spre hartă:

— Vorbeşti serios? Nu e cu putinţă!

— Ba este – mormăi Donovan.

Punctele indicând poziţiile succesive ale lui Speedy formau un cerc în jurul cruciuliţei roşii care marca locul puţului de seleniu. Powell îşi duse mâna la mustaţă, gest care la el era semn de mare nelinişte.

Donovan mai adăugă:

— În cele două ceasuri în care l-am urmărit, s-a învârtit de patru ori în jurul puţului ăsta blestemat. Am impresia că o să se învârtă aşa în vecii vecilor! Îţi dai seama în ce situaţie tâmpită ne aflăm?

Powell ridică privirea, fără să spună nici un cuvânt. Cum să nu-şi dea seama! Era limpede ca bună ziua. Paravanele de celule fotoelectrice, unica lor protecţie împotriva soarelui, care pe Mercur dogorea nemilostiv, se uzaseră. Seleniul era singura lor salvare, şi numai Speedy putea să le aducă seleniu. Dacă Speedy nu se întorcea, n-aveau cum să procure seleniu. Fără seleniu rămâneau şi fără paravane de celule fotoelectrice. Fără paravane… Şi nici o moarte nu putea fi mai cumplită ca aceea prin ardere lentă.

Donovan îşi frecă cu disperare tufa lui de păr roşu şi spuse cu amărăciune:

— Ne-am făcut de râsul întregului sistem solar, Greg. Cum dracu de ni s-a înfundat chiar atât de repede?! Celebra echipă Powell-Donovan pleacă în recunoaştere pe Mercur să-şi dea avizul în legătură cu posibilitatea redeschiderii staţiei de exploatare minieră de pe partea însorită a planetei şi a înzestrării ei cu aparate şi roboţi moderni şi dăm greş chiar din prima zi. Nici măcar nu era cine ştie ce treabă grea! N-o să mai am curajul să dau ochii cu oamenii.

— Probabil nici n-ai să ai ocazia să dai ochii cu ei! Răspunse Powell liniştit. Dacă nu facem repede ceva, n-o să mai dăm ochii cu nimeni, căci nici de trăit n-o să mai trăim.

— Iar eşti spiritual, Greg! Mă întreb ce poate să te amuze, că eu, unul, nu găsesc nimic amuzant. A fost o crimă să ne trimită aici numai cu un singur robot. Şi tu ai avut ideea strălucită să propui să recondiţionăm noi paravanele cu celule fotoelectrice.

— Nu fi nedrept. Ştii prea bine că hotărârea n-am luat-o singur. N-aveam nevoie decât de un kilogram de seleniu şi un răgaz de trei ore; iar pe aici sunt o mulţime de puţuri de seleniu în stare pură. Mac Dougal a descoperit cu spectroreflectorul trei în cinci minute, nu-i aşa? Ce dracu?! Doar nu era să aşteptăm ziua de mâine.

— Bun, da' ce ne facem acum? Powell, tu ai o idee; sunt convins, altfel n-ai fi aşa de liniştit. Ştiu eu că nu eşti mai curajos decât mine. Hai, dă-i drumul, spune-mi-o şi mie.

— Uite, Mike, noi nu putem merge după Speedy în nici un caz, pentru că pe partea însorită a planetei nu rezistăm dacă ieşim din adăpost. Nici chiar noile costume antisolare nu rezistă în plin soare mai mult de douăzeci de minute. Dar îţi aminteşti

vechea zicală: „Numai robotul prinde robotul”? Mike, cred că situaţia nu e chiar disperată. Jos se află şase roboţi pe care i-am putea folosi, dacă mai funcţionează. Întrebarea e dacă funcţionează.

În ochii lui Donovan apăru deodată o licărire de speranţă.

— Vrei să spui că au rămas şase roboţi de la prima expediţie? Eşti sigur? Poate sunt doar nişte aparate prerobotice? Ştii că în privinţa perfecţionării tipurilor de roboţi zece ani e foarte mult.

— Ba nu, sunt roboţi. Mi-am petrecut toată ziua lângă ei şi sunt sigur. Cu creier pozitronic – bineînţeles de tip demodat; trebuie să încercăm. Îşi puse harta în buzunar. Hai să mergem.

Roboţii se aflau la nivelul cel mai de jos al subteranei, toţi şase la un loc, înconjuraţi de nişte lăzi mucegăite. Erau mari, chiar foarte mari, şi, deşi şedeau cu picioarele întinse înainte, măsurau în înălţime peste 2 metri şi jumătate.

Donovan fluieră mirat:

— Ia te uită ce mari sunt! Circumferinţa pieptului măsoară cel puţin 3 – 4 metri.

— Pentru că sunt făcuţi cu rezistenţe tip Mc. Guffy. M-am uitat înăuntrul lor să văd cum sunt construiţi. N-am pomenit ceva mai primitiv.

— I-ai încărcat?

— Nu. N-aveam de ce. Nu cred să se fi defectat. Chiar şi diafragma e în stare destul de bună. S-ar putea să vorbească.

În timp ce vorbea, deşurubă placa de pe pieptul robotului din apropierea sa şi introduse înăuntru o sferă cu diametrul de vreo 5 cm, în care se afla minuscula fărâmă de energie atomică, necesară ca să dea viaţă unui robot. Reuşi s-o fixeze cu oarecare greutate, apoi înşurubă cu grijă placa la loc. Sistemul de control prin radio, cu care erau prevăzuţi roboţii de tip nou, nu fusese încă descoperit cu zece ani în urmă. Făcu aceeaşi operaţie de încă cinci ori.

Donovan observă cu oarecare îngrijorare:

— Nu mişcă niciunul.

— Pentru că n-au primit nici o comandă – răspunse Powell. Se îndreptă apoi spre robot şi-l lovi peste piept: Cu tine vorbesc. Mă auzi?

Capul monstrului metalic se plecă încetişor, iar ochii i se fixară pe Powell. Apoi răspunse cu o voce hârâită ca cea a unui patefon din evul mediu:

— Da, stăpâne!

Powell rânji ironic:

— L-ai auzit? A fost fabricat în epoca în care au apărut primii roboţi vorbitori, atunci când se părea că folosirea lor pe Pământ va fi interzisă. De aceea, fabricanţii au prevăzut aparatele astea cu un solid şi sănătos complex de sclav.

— Parcă le-a folosit la ceva? Mârâi Donovan.

— Nu le-a folosit, dar ei au încercat. Se întoarse apoi către robot: Scoală-te!

Robotul se ridică încet de jos; Donovan, care îi urmărea mişcarea cu privirea, îşi ridică şi el capul, apoi fluieră prelung. Powell întrebă:

— Poţi ieşi la suprafaţă? Rezişti la soare?

Urmă un răstimp de gândire, în care creierul robotului funcţionă greoi. În sfârşit, se auzi răspunsul:

— Da, stăpâne.

— Bine. Ştii ce înseamnă un kilometru?

Urmă alt răstimp de gândire şi alt răspuns asemănător primului:

— Da, stăpâne.

— Atunci vei veni cu noi sus, la suprafaţa planetei, şi-ţi vom arăta direcţia în care s-o apuci. Vei merge în direcţia indicată vreo 25 de kilometri şi prin regiunea aceea vei întâlni un robot mai mic decât tine. Până aici ai priceput?

— Da, stăpâne.

— Vei întâlni, aşadar, un robot şi îi vei porunci să se întoarcă. Dacă nu te ascultă, îl vei aduce înapoi cu forţa.

Donovan îl trase pe Powell de mânecă:

— De ce nu-l trimiţi pe ăsta după seleniu?

— Pentru că vreau cu orice preţ să se întoarcă Speedy. Trebuie să aflu ce i s-a întâmplat. Apoi, către robot: Ne-am înţeles deci? Acum urmează-mă.

Robotul rămase nemişcat şi din nou se auzi vocea lui hârâită:

— Iartă-mă, stăpâne, dar nu pot. Mai întâi trebuie să te urci în spatele meu.

Cu mult zgomot, îşi aduse stângaci mâinile laolaltă şi-şi împreună degetele boante, ca şi când ar fi dorit să-l ajute să se urce în şa.

Powell se holbă la el şi-şi mângâie mustaţa:

— Hm… hm!

Lui Donovan i se bulbucară ochii de tot:

— Trebuie să ne urcăm pe el ca pe cal?

— Aşa am impresia. De ce oare? Nu-mi explic. A, ba da! Pe vremea aceea se făcea mult caz de necesitatea măsurilor de securitate împotriva roboţilor. Faptul că un robot nu se putea mişca fără a avea un călăreţ pe umeri intra, probabil, în această categorie de măsuri. Ce ne facem?

— La asta mă gândesc şi eu – mormăi Donovan. Cu sau fără robot, noi nu rezistăm la soare. Ah, am găsit! Izbucni străfulgerat de o inspiraţie şi pocnind din degete. Dă-mi harta. Nu degeaba am studiat-o două ore în şir. Ne aflăm într-o staţie de exploatare minieră. De ce oare să nu profităm de tuneluri?

Staţia de exploatare minieră era indicată pe hartă printr-un cerc negru, de la care porneau, ca o ţesătură de păianjen, o mulţime de linii punctate reprezentând tunelurile.

Donovan consultă lista simbolurilor din josul hărţii.

— Priveşte – spuse el – punctele negre reprezintă ieşirile din tuneluri; există o ieşire la numai 5 km de puţul de seleniu. Aici e scris şi un număr – de ce dracu n-or fi scris mai citeţ? 13 a. Dacă roboţii cunosc drumul prin tunel…

Powell repetă întrebarea, adresându-se robotului.

— Da, stăpâne, răspunse acesta.

— Hai să ne punem costumele antisolare – porunci Powell, plin de satisfacţie.

Era pentru prima oară când îmbrăcau costumele antisolare. Cu o zi înainte, la sosirea pe Mercur, nu se aşteptau să le încerce atât de curând; însă ocazia se şi ivise, una în plus faţă de cele prevăzute. Încercă să-şi mişte mâinile şi picioarele, dar nu se simţeau deloc în largul lor.

Costumele antisolare erau mult mai mari şi mai urâte decât obişnuitele costume ale cosmonauţilor, dar şi mult mai uşoare, nefiind făcute din metal, ci dintr-o combinaţie de material plastic rău conducător de căldură şi mai multe straturi de plută tratată chimic. Datorită unei substanţe care menţinea uscat aerul din jurul corpului, cel care purta un astfel de costum

putea rezista douăzeci de minute pe Mercur, chiar în plin soare; ba chiar de la cinci până la zece minute în plus, fără să moară.

Cu mâinile împreunate, robotul aştepta să ajute călăreţul ce urma să i se urce în spate, fără să se arate surprins de înfăţişarea grotească pe care o căpătase Powell.

Se auzi vocea lui Powell, amplificată prin emiţătorul radio din cască:

— Eşti gata să ne conduci până la ieşirea 13 a?

— Da, stăpâne.

„Bun, gândi Powell, chiar dacă n-au instalaţie radio de control, sunt totuşi în stare să recepţioneze comenzile emise prin radio.”

— Urcă-te şi tu pe unul, Mike – îi spuse apoi lui Donovan.

Puse un picior pe scara improvizată şi sări în „şa”. Locul i se păru confortabil. Robotul avea o cocoaşă, special construită în acest scop, iar pe fiecare umăr câte un şanţ în care picioarele îşi găseau o poziţie comodă. Acum devenea explicabil şi motivul pentru care urechile erau atât de mari.

Powell înhăţă urechile şi răsuci capul robotului care se întoarse domol.

— Înainte, Macduff! Porunci voios călăreţul, cu toate că inima nu-i era uşoară.

Giganţii se mişcau încet, cu precizie mecanică; trecură printr-o uşă care le depăşea capetele doar cu vreo treizeci de centimetri, aşa încât călăreţii trebuiră să se ghemuiască; străbătură un coridor lung şi întunecos în care paşii răsunau monoton şi ajunseră, în cele din urmă, în dreptul ventilatorului.

Tunelul lung şi neaerisit, care se întindea înaintea lor, subţiindu-se în depărtare până la grosimea unui cap de ac, îl făcu pe Powell să se gândească la eroismul primilor exploratori, care cu roboţii lor primitivi înfăptuiseră realizări măreţe, începând totul de la zero. Prima expediţie fusese socotită un eşec, totuşi acel eşec însemna mult mai mult decât ceea ce în mod curent era considerat un succes.

Roboţii înaintau în ritm şi cu paşi egali. Powell observă:

— Vezi că tunelurile sunt luminate şi că au o temperatură normală? Probabil că s-au menţinut aşa în toţi aceşti zece ani de când au fost părăsite.

— Cum oare?

— Datorită unei energii foarte ieftine, cea mai ieftină din întregul sistem: energia solară. Îţi închipui că pe partea însorită a planetei Mercur există din plin o astfel de energie. De aceea, staţia de exploatare minieră a fost construită în plin soare şi nu la umbra unui munte. Ea are rolul unui uriaş transformator: căldura e transformată în energie electrică, lumină, energie mecanică; staţia e în permanenţă alimentată cu energie solară prin care-şi asigură menţinerea aerului la o temperatură constantă, normală. Procesul e simultan.

— Uite ce-i – spuse Donovan – ceea ce spui tu este foarte instructiv, dar n-ai vrea totuşi să schimbi subiectul? Din întâmplare, toată această transformare a energiei solare are la bază paravanele de celule fotoelectrice, şi nu ştiu dacă mă înţelegi, dar în acest moment nu-mi face plăcere să mă gândesc la ele.

Powell mormăi ceva nedesluşit. Când Donovan reluă conversaţia subiectul era altul:

— Ascultă, Greg. Ce dracu s-o fi întâmplat cu Speedy? Nu pot să-mi dau seama.

Nu este prea uşor să dai din umeri când eşti îmbrăcat într-un costum antisolar, totuşi Powell încercă.

— Nici eu, Mike. Ştii ca şi mine că e făcut să se adapteze perfect condiţiilor de aici. E rezistent la căldură, greutatea lui a fost calculată în funcţie de forţa de gravitaţie a planetei Mercur, iar denivelările de teren sunt o jucărie pentru el. Nu se poate defecta, sau cel puţin aşa mi s-a spus.

Tăcură amândoi vreme îndelungată.

— Stăpâne – anunţă robotul – am ajuns.

— Poftim? Tresări Powell, care aproape aţipise. Atunci scoate-ne afară, să ieşim la suprafaţă.

Se aflau într-un sector secundar al staţiei, mititel, pustiu, fără aer şi dărăpănat. Donovan inspectă la lumina lanternei de buzunar o gaură în partea de sus a unui perete.

— Oare vreun meteorit? Întrebă el.

Powell ridică din umeri.

— Dă-i la dracu! Ce importanţă are? Hai să ieşim afară.

O stâncă de bazalt, înaltă şi neagră, împiedica pătrunderea soarelui. În tunelul lipsit de aer domnea o noapte deasă şi opacă, care sfârşea brusc într-o izbucnire de lumină

orbitoare. Terenul pietros parcă era făcut din mii de ciorchini de cristale, în care se reflectau razele soarelui.

— Spaţiu! Exclamă Donovan, uluit. Parcă ar fi acoperit cu zăpadă!

Într-adevăr, aşa părea. Ochii lui Powell cercetară cuprinsul până la linia orizontului, clipind din cauza strălucirii neobişnuite.

— Ne aflăm într-o zonă ciudată – spuse el – care nu are aspectul caracteristic al planetei Mercur. Ca şi pe Lună, pe Mercur predomină piatra ponce, o rocă spongioasă, cenuşie. E frumos, nu-i aşa?

Din fericire, vizoarele erau prevăzute cu filtre, altfel, oricât ar fi fost de minunată priveliştea, doar jumătate de minut s-o fi privit printr-o sticlă obişnuită, omul ar fi orbit din cauza luminii.

Donovan se uită la termometrul cu arc pe care-l avea la mână:

— Doamne fereşte! Temperatura e de 80 de grade!

Powell îşi cercetă şi el termometrul:

— Da, cam ridicată. Din cauza atmosferei.

— Pe Mercur? Ce, eşti prost?

— Mercur nu este pe de-a-ntregul lipsit de aer – explică Powell preocupat. Încerca să fixeze binoclul de vizor şi îi venea destul de greu din cauza degetelor groase ale costumului. Anumite emanaţii, elemente volatilizate şi compuşii lor, a căror greutate e destul de mare pentru a fi reţinută de forţa de gravitaţie a planetei, formează un strat subţire care o învăluie. Ştii cu aproximaţie care e compoziţia: seleniu, iod, potasiu, mercur, galiu, bismut, vapori de oxizi. Vaporii îşi caută un loc umbros unde se condensează şi degajă căldură. E un proces care se desfăşoară ca într-o uriaşă uzină. Dacă te uiţi atent cu lanterna vei vedea că partea cealaltă a stâncii e acoperită de un strat albicios de sulf sau de rouă de mercur.

— Nu asta mă interesează acum. Costumele antisolare rezistă la o temperatură de 80.

Powell reuşise să-şi fixeze binoclul. Donovan aştepta încordat.

— Vezi ceva?

Celălalt nu răspunse pe dată, dar când vorbi, era îngrijorat şi gânditor:

— Văd la orizont un punct negru, care e probabil puţul de seleniu. În direcţia aceea trebuie să fie. Dar nu-l văd pe Speedy.

Powell se tot înălţa ca să vadă mai bine, până ce ajunse într-o poziţie foarte nesigură: cu picioarele larg desfăcute, fiecare pe câte un umăr al robotului, scruta zarea forţându-şi ochii.

— Mi se pare… mi se pare… Da, el e. Vine în direcţia asta.

Donovan urmări direcţia indicată de degetul lui Powell.

N-avea binoclu, totuşi putea desluşi un punct mobil, o minusculă pată neagră mişcându-se pe întinderea strălucitoare.

— Îl văd! Strigă el. Hai să pornim!

Powell, dintr-o săritură, îşi reluă poziţia călare pe spatele robotului şi, cu mâinile înmănuşate, bătu în pieptul mare al acelui Gargantua de metal:

— Dă-i drumul!

— Haide, hai! Strigă Donovan lovind din călcâie, ca şi când ar fi purtat pinteni.

Roboţii porniră în pas regulat şi apăsat. Nu se auzea nici un zgomot, pentru că hainele proteguitoare, nefiind făcute din metal, nu lăsau să pătrundă sunetele. Se simţeau nişte vibraţii ritmice care însă nu erau percepute de nervul auditiv.

— Mai repede! Răcni Donovan.

Ritmul nu se schimbă.

— Degeaba – îi explică Powell. Vechiturile astea n-au decât o singură viteză. Te aşteptai să fie prevăzute cu flexoare selective?

Ieşiră din umbră. Soarele se revărsă asupra lor ca un lichid alb, fierbinte.

Donovan îşi plecă capul fără să vrea:

— Vai de mine, mi se pare mie sau chiar s-a făcut mai cald?

— În curând o să ţi se facă şi mai cald – îi răspunse Powell, pesimist. Nu-l pierde din ochi pe Speedy.

Robotul S. P. D. 13 se apropiase destul ca să poată fi privit cu ochiul liber. Trupul lui graţios, subţire, sclipea sub razele soarelui şi se mişca cu mare iuţeală, neţinând seama de gropi şi denivelări de teren. Numele lui venea de la cele trei iniţiale care indicau seria de fabricaţie şi i se potrivea pentru că (Speed însemna viteză) roboţii de tip S. P. D. Erau cei mai sprinteni roboţi pe care „ Roboţii şi oamenii mecanizaţi americani” îi scoseseră până atunci.

— Ei, Speedy! Urlă Donovan, făcând disperat semn cu mâna.

— Speedy! Strigă Powell. Vino înapoi!

Distanţa dintre cei doi oameni şi robotul rătăcitor se micşora văzând cu ochii, nu atât prin înaintarea celor doi monştri învechiţi pe care-i călăreau Powell şi Donovan, cât datorită repeziciunii cu care se mişca Speedy.

Se apropiaseră îndeajuns ca să observe că mersul lui Speedy avea ceva schimbat. Se clătina dintr-o parte în alta, ca barca pe talazuri. Când Powell făcu pentru a doua oară semn cu mâna şi apăsă pe butonul de emisie al aparatului de radio din dreptul gurii, pregătindu-se să strige, Speedy ridică privirea şi-i văzu.

Speedy se poticni şi rămase locului o secundă, clătinându-se uşor, ca şi când ar fi plutit pe o apă cu valuri mărunte, mânat de o briză.

Powell strigă:

— Ei, Speedy, băiete, vino încoace.

Vocea lui Speedy se auzi pentru întâia oară în casca lui Powell:

— Sandviş cu cârnaţi, hai să ne jucăm. Tu mă prinzi pe mine, eu te prind pe tine; nu-i dragoste pe lume să rupă cuţitul în două. Căci eu sunt floricică mică, floricică mititică! Uhuum!

Întorcându-se pe călcâie, Speedy o luă la goană înapoi de unde venise cu atâta grabă, încât, în urmă-i, din ţărâna răscoaptă se ridică un nor de praf.

Se mai auziră de departe câteva cuvinte: „Creştea o mică floricică la umbra unui bătrân stejar” şi un zgomot metalic care părea echivalentul unui sughiţ. Donovan întrebă pierit:

— Ce i s-o fi întâmplat? Să ştii, Greg, că e beat.

— Noroc cu tine că mi-ai spus, că altfel nu mi-aş fi dat seama! Răspunse Powell, sarcastic. Hai să ne întoarcem lângă stâncă. Mă coc.

Se lăsă o tăcere disperată, pe care o rupse Powell:

— Întâi şi întâi, Speedy nu poate fi beat – cel puţin nu în înţelesul omenesc al cuvântului – pentru că este un robot şi roboţii nu se îmbată. Totuşi, ceva s-a întâmplat cu el, ceva echivalent cu o beţie.

— Pentru mine e clar: s-a îmbătat – stabili Donovan, cu emfază – şi crede că vrem să ne jucăm cu el. Ca şi când nouă de

asta ne arde, tocmai acum când ne este viaţa în primejdie, când ne pândeşte cea mai înfricoşătoare moarte.

— Bine, bine, da' nu mă lua aşa repede. Un robot nu-i altceva decât un robot. Dacă descoperim ce s-a dereglat, îl putem repara şi suntem salvaţi.

— Dacă – spuse Donovan.

Powell nu-l luă în seamă:

— Speedy e făcut să se adapteze perfect condiţiilor normale de pe Mercur. Dar această regiune – şi cu braţul descrise un cerc larg – nu prezintă caracteristicile obişnuite. Asta-i explicaţia. De unde provin oare aceste cristale? S-au format probabil dintr-un lichid fierbinte care s-a răcit treptat; dar de unde să fi provenit un lichid atât de fierbinte ca să se răcească pe Mercur în plin soare?

— Dintr-un vulcan în activitate – sugeră Donovan.

Powell căzu pe gânduri, fără să rostească nici un cuvânt, timp de aproape cinci minute. Apoi spuse:

— Ascultă, Mike, ce i-ai spus tu lui Speedy când l-ai trimis după seleniu?

Luat pe neaşteptate, Donovan nu-şi mai amintea:

— Ăăă… de unde dracu să mai ştiu. I-am spus să se ducă şi să aducă.

— Asta ştiu. Dar cum i-ai spus? Încearcă să-ţi aminteşti cuvintele.

— I-am spus, ăă… Ă… i-am spus: Speedy, avem nevoie de seleniu. Se găseşte în cutare loc. Du-te şi adă. Atâta tot. Ce altceva voiai să-i spun?

— N-ai stăruit asupra necesităţii îndeplinirii ordinului, nu-i aşa?

— Pentru ce? Era doar o comandă obişnuită.

Powell oftă.

— Mă rog, acum nu mai avem ce face. În mare încurcătură am intrat.

Descălecă şi se sprijini cu spatele de stâncă. Donovan veni şi el alături. La numai câţiva paşi, soarele dogorâtor îi şi pândea, gata să înceapă cu ei jocul de-a şoarecele şi pisica.

Lângă ei se odihneau cei doi roboţi uriaşi, din care nu se vedea decât roşul mohorât al ochilor fotoelectrici ce priveau fără să clipească, nemişcaţi, nepăsători.

Nepăsători! Nepăsător era totul pe această afurisită de planetă, pe cât de mică pe atât de purtătoare de nenorocire.

Vocea lui Powell transmisă prin radio răsună puternic în urechea lui Donovan:

— Hai să pornim de la cele trei legi fundamentale ale roboţilor, care sunt adânc imprimate în creierele lor pozitronice.

Deşi era întuneric, urmărea enumerarea pe degetele lui înmănuşate:

— Deci, unu: Robotul nu are voie să pricinuiască vreun rău omului sau să îngăduie prin neintervenţie să i se întâmple ceva rău unei fiinţe umane.

— Întocmai!

— Doi: robotul trebuie să asculte poruncile omului, dar numai atunci când ele nu contrazic legea nr.1.

— Exact!

— Şi trei: Robotul trebuie să-şi apere existenţa, dar numai atunci când grija de sine nu contrazice legea nr. 1 şi legea nr. 2.

— Bine. Dar unde vrei să ajungi?

— Să mă lămuresc ce se petrece cu Speedy. Eventualele contradicţii dintre cele trei legi sunt stabilite de diferitele potenţiale pozitronice din creier. Să presupunem, de pildă, că robotul se expune unui pericol. Potenţialul automat care corespunde legii nr. 3 se declanşează şi-l face să se întoarcă. Să presupunem că i-ai poruncit să nu ocolească pericolul. În acest caz, potenţialul legii a 2-a este mai mare decât primul, şi robotul va urma porunca, cu riscul existenţei sale.

— Da, ştiu. Dar tot nu văd unde vrei să ajungi.

— Să luăm bunăoară cazul lui Speedy. Speedy este unul dintre ultimele exemplare, cu un mare indice de specializare şi perfecţionare. Costă cât un cuirasat. Nu poate fi uşor distrus.

— Şi?

— A fost construit ca să respecte riguros legea a 3-a – cum de altfel e menţionat şi în instrucţiunile modelului S. P. D. – aşa încât sensibilitatea lui la pericol este neobişnuit de mare. Iar când tu l-ai trimis după seleniu, i-ai dat comanda fără să sublimezi că e absolut necesar să te asculte, aşa că declanşarea potenţialului corespunzător legii a 2-a a fost cam slabă. Nu te enerva; deocamdată vreau să stabilesc ce se petrece.

— Dă-i drumul, am impresia că înţeleg şi eu.

— Îţi dai seama cum funcţionează? Trebuie să fie vreo primejdie în jurul puţului de seleniu. Primejdia creşte pe măsură ce se apropie de puţ; la o anumită distanţă de puţ potenţialul legii nr.3 – de la început foarte ridicat – egalează potenţialul legii nr. 2, care de la început a fost foarte scăzut.

Donovan sări în picioare agitat.

— Şi se stabileşte un echilibru. Înţeleg acum. Legea 3 îl trage înapoi, legea 2 îl împinge înainte…

— Iar el descrie un cerc în jurul puţului de seleniu, căci în toate punctele, potenţialele celor două legi sunt în stare de echilibru. Şi dacă nu intervenim, nu va ieşi din acest cerc şi va continua să se învârtă în veacul vecilor. Adăugă apoi pe gânduri: Tot din cauza asta se comportă ca şi cum ar fi beat. Când potenţialele sunt în stare de echilibru, jumătate din pozitronii creierului nu funcţionează. Nu sunt specialist în roboţi, totuşi cazul mi se pare clar. Probabil că a pierdut controlul asupra acelor părţi ale mecanismului volitiv pe care le pierde şi omul când se îmbată. Frumoasă treabă!

— Dar care să fie primejdia? Dacă am şti de ce se fereşte…

— Ai spus tu adineaori: activitate vulcanică. Undeva prin vecinătatea puţului de seleniu trebuie să fie o erupţie de gaze dinăuntrul planetei. Bioxid de sulf, bioxid de carbon şi oxid de carbon. În cantitate mare şi la o temperatură foarte ridicată.

Donovan îşi înghiţi cu zgomot saliva.

— Oxid de carbon plus fier dă fercarbonil volatil.

— Iar robotul – continuă Powell – e făcut mai cu seamă din fier. Apoi sumbru: Formidabil leac e deducţia! Am dedus toate datele problemei, nu ne-a mai rămas decât un fleac: să găsim soluţia. Nu ne putem procura singuri seleniu. Chiar de aici, puţul e prea departe. Nu putem trimite nici roboţii ăştia, pentru că umblă doar cu călăreţi, şi nici nu putem merge cu ei, pentru că au viteza prea mică şi ne prăjim. Nici pe Speedy nu-l putem prinde pentru că nebunul crede că ne arde de joacă, şi în timp ce noi facem şase kilometri, el face nouăzeci!

Donovan îşi dădu cu părerea:

— Dacă merge unul din noi şi se întoarce răscopt, rămâne măcar celălalt în viaţă.

Powell răspunse sarcastic:

— Da, ar fi un sacrificiu înduioşător, numai că cel ce ar merge s-ar răscoace înainte de a ajunge la puţ şi n-ar mai putea da ordin robotului să se întoarcă, iar robotul nu cred că s-ar întoarce fără ordin. Fă şi tu socoteală. Suntem la trei-patru kilometri de puţ. Să zicem trei. Robotul face şase kilometri pe oră, iar noi în costumele antisolare rezistăm cam douăzeci de minute. Aminteşte-ţi că nu e vorba numai de căldură. Radiaţiile solare în zona undelor ultraviolete sunt nocive.

— Îhî – spuse Donovan – doar zece minute, puţin.

— O veşnicie! Şi mai e ceva. Pentru ca potenţialul corespunzător legii a 3-a să-l fi oprit unde l-a oprit, înseamnă că acolo, printre vaporii metalici care intră în compoziţia atmosferei, se află şi o cantitate însemnată de oxid de carbon şi că acţiunea lui corosivă a şi început. Speedy se învârte în locul acela de câteva ceasuri. Dintr-o clipă în alta îi poate sări un picior din încheietură şi s-a isprăvit cu el. Nu mai avem timp de pierdut. Trebuie să gândim repede.

Ce tăcere adâncă, întunecată şi tristă! Donovan o întrerupse; efortul de a birui disperarea era atât de mare, încât vocea îi tremura. Spuse:

— Dacă nu putem întări potenţialul legii nr.2 printr-un nou ordin, ce-ar fi să încercăm pe cealaltă cale? Mărind pericolul, ridicăm potenţialul legii 3 şi îl obligăm să se întoarcă.

Vizorul lui Powell se întoarse către el, plin de interes, şi ascultă cu atenţie explicaţia:

— Dacă mărim concentraţia de acid carbonic din jurul lui, va părăsi traiectoria pe care se învârte de atâtea ceasuri. La staţie avem un laborator de analize în care găsim tot ce ne trebuie.

— Ai dreptate, în orice staţie de exploatare minieră există un laborator de analize.

— Bineînţeles. Şi ne stau la dispoziţie zeci de kilograme de acid oxalic pentru precipitaţii de calciu.

— Eşti un geniu, Mike, pe cuvânt!

— Oarecum – admise Donovan, cu modestie. Mi-am adus aminte doar că acidul oxalic, la temperatură înaltă, se descompune în bioxid de carbon, apă şi oxid de carbon. Am învăţat în liceu, la chimie.

Powell se şi ridicase şi lovind piciorul unuia dintre roboţii uriaşi îl întrebă:

— Ei! Poţi arunca la distanţă?
— Ce spui, stăpâne?
— Stai puţin! Powell drăcui în minte încetineala cu care funcţiona creierul monstrului de fier. Ridică de jos un pietroi mare cât o cărămidă. Ia-l – îi spuse – şi loveşte cu el pata aceea de cristale albăstrui, dincolo de şanţul pe care-l vezi. Ai înţeles? Donovan îi puse mâna pe umăr:
— Prea departe, Greg. Aproape cu un kilometru prea departe.
— Taci – îi răspunse Powell. Uiţi că trebuie avută în vedere influenţa asupra braţului de metal al robotului a unei forţe gravitaţionale mai mică decât cea de pe Pământ?
Ochii robotului măsurară distanţa cu precizia unui stereoscop. Braţul său cântări piatra. Se trase înapoi, pregătindu-se s-o arunce. În întuneric nu se puteau desluşi mişcările robotului, dar la un moment dat, când acesta îşi mută centrul de greutate, se auzi o bubuitură înfundată; câteva secunde mai târziu, pietroiul ieşi din umbră şi apăru în lumină ca o pasăre neagră. Neîntâmpinând nici o rezistenţă din partea aerului, viteza nu se micşoră, şi, nefiind nici o undă de vânt, traiectoria nu suferi nici o deviere, aşa că pietroiul nimeri drept în mijlocul petei albăstrui, ridicând un nor de cristale.
Powell strigă înveselit:
— Hai, Mike, să aducem acidul oxalic.
În timp ce coborau prin staţia secundară, dărăpănată, spre tunel, Donovan spuse ameninţător:
— Ai observat că, de când ne-a văzut, Speedy nu a mai înconjurat circular puţul, ci a rămas pe semicercul dinspre noi?
— Da.
— Am impresia că vrea să se joace. Las' că-l săturăm noi de joacă!
Se înapoiară după câteva ceasuri, aducând borcane de trei litri pline cu o substanţă albicioasă. Feţele li se lungiseră de îngrijorare. Paravanele de celule fotoelectrice se deteriorau mult mai repede decât crezuseră ei. Amândoi dădură pinteni roboţilor şi ieşiră la lumină, îndreptându-se tăcuţi şi încrâncenaţi spre Speedy care părea că-i aşteaptă.
Speedy veni în galop spre ei:
— Iată-ne din nou. Ihaa! Am făcut o notă, făr' să scriu o iotă; toţi mestecă mentă şi v-o scuipă în faţă.

— Las' că-ţi scuipăm noi ţie ceva în faţă! Mârâi Donovan. Greg, a început să şchiopăteze.

— Am observat – răspunse acesta, îngrijorat. Dacă nu ne grăbim, o să-l distrugă oxidul de carbon.

Se apropiară de el tiptil, tiptil, cu mare băgare de seamă, ca nu cumva robotul defectat s-o ia iarăşi la goană. Powell era prea departe ca să fie sigur, dar ar fi putut jura că nebunul de Speedy se pregătea să sară.

— Dă-i drumul – spuse Powell – şi numără până la trei: unu, doi…

Două braţe de oţel se mişcară simultan şi azvârliră două borcane ce descriseră pe cer două arcuri de cerc paralele, strălucind ca nişte diamante sub soarele fierbinte. Apoi explodară fără zgomot, amândouă odată, drept în spatele lui Speedy, trimiţând nori de acid oxalic amestecat cu praf. Powell îşi dădea seama că, în căldura de pe Mercur, oxidul clocotea ca sifonul.

Speedy se întoarse să privească, apoi începu încetişor să se retragă, înaintând cu spatele şi se îndepărtă de puţ din ce în ce mai iute. Cincisprezece secunde mai târziu alerga cât îl ţineau picioarele, pe care nu prea era sigur, către cei doi oameni. Powell nu înţelese cuvintele ce le rostea Speedy, dar i se păru că sună cam aşa:

— Jurăminte de iubire, împletite-n patru fire.

Powell strigă:

— Înapoi la stâncă, Mike. A ieşit din cerc şi de acum va asculta comenzile noastre. M-am încins.

Porniră spre umbră purtaţi de cei doi roboţi care păşeau îndesat şi fără grabă. De-abia după ce ajunseră şi simţiră cum îi învăluie răcoarea umbrei, Donovan întoarse capul şi privi în urmă:

— Greg!

Powell privi şi el. De-abia se stăpâni să nu urle. Speedy mergea din nou încet, foarte încet, în direcţia inversă. Se întorcea spre vechea traiectorie din ce în ce mai repede. Prin binoclu părea teribil de aproape, dar ce folos, nu puteau pune mâna pe el.

Donovan strigă ca un sălbatic:

— După el! Şi-şi struni robotul, dar Powell îl opri.

— Nu-l poţi ajunge, Mike, nu încerca degeaba. Bătea enervat cu degetele în umărul robotului şi-şi strângea pumnul înciudat de neputinţa lui. De ce dracu îmi dau totdeauna seama când e prea târziu? De ce n-am întors capul cu cinci secunde mai devreme? Mike, am pierdut atâtea ceasuri în zadar.

Donovan se încăpăţână să nu-şi piardă cumpătul:

— Ne mai trebuie acid oxalic. Concentraţia n-a fost destul de puternică.

— Nici şapte tone dacă am avea tot n-am mai putea face nimic. Nu e timp. Nu vezi că oxidul de carbon îl roade pe Speedy? Şi chiar dacă ar fi timp, tu nu înţelegi ce se întâmplă, Mike?

Donovan răspunse răspicat:

— Nu!

— Noi nu facem decât să mutăm echilibrul. Surplusul de oxid ridică potenţialul legii nr.3, şi Speedy se dă înapoi până ce stabileşte un nou punct de echilibru; când oxidul se împrăştie, Speedy înaintează şi reintră în starea de echilibru anterioară.

Powell era foarte descurajat:

— Revenim mereu de unde am plecat. Fie că forţăm solicitările legii 2, fie că forţăm solicitările legii 3, tot n-ajungem nicăieri; nu facem decât să schimbăm poziţia balanţei. Niciuna din aceste două legi nu ne oferă o soluţie. Îşi îndemnă robotul să se apropie de cel pe care călărea Donovan şi, când se aflară faţă în faţă, două umbre palide în întuneric, îi şopti: Mike!

— Totul s-a sfârşit, nu-i aşa? Nu mai avem altceva de făcut decât să ne întoarcem la staţie, să aşteptăm până ce paravanele vor fi cu totul distruse, să ne strângem mâinile, să înghiţim cianură de potasiu şi să ne luăm rămas bun de la viaţă ca nişte domni. Rânji scurt.

— Mike – repetă Powell, cu toată seriozitatea – Mike, trebuie să punem mâna pe Speedy.

— Ştiu.

— Mike – Powell încă mai ezita. Mai putem face o încercare, bazându-ne pe legea nr.1. M-am gândit mai demult la asta, dar e o încercare disperată.

— Situaţia este disperată.

— Ai dreptate. Conform legii nr. 1, robotul trebuie să intervină atunci când omul e în primejdie. Nici legea 2, nici legea 3 nu pot anihila prima lege. Nu pot.

— Chiar atunci când robotul e pe jumătate ne… hai să zicem, beat? Ştii prea bine că e beat.

— Trebuie să riscăm.

— Bine. Şi ce vrei să faci?

— Să mă duc cât mai aproape de Speedy şi să văd ce forţă are potenţialul produs de legea nr.1. Dacă nici atunci nu se rupe echilibrul nu mai este nici o scăpare. La urma urmelor, ce contează acum sau peste trei-patru zile?

— Stai, Greg. Există şi legi de comportare ale oamenilor. Nu poţi pleca aşa. Mai întâi să tragem la sorţi, poate că eu sunt cel care trebuie să se ducă.

— Foarte bine. Pleacă cel care răspunde întâi cât fac 14 ridicat la cub. Răspunse tot el imediat: 2744.

Donovan simţi cum se clatină robotul de sub el la smucitura robotului pe care-l călărea Powell şi-l zări pe Powell ţâşnind spre soare. Deschise gura să strige după el, apoi o închise. Nebunul calculase din vreme cât fac 14 la cub ca să aibă răspunsul gata. Donovan, care-l cunoştea bine pe Powell, nu se miră însă.

Soarele era mai fierbinte ca oricând şi Powell simţi o mâncărime îngrozitoare pe şira spinării. Era probabil o închipuire sau poate radiaţiile prea puternice pătrundeau chiar prin costumul antisolar.

Speedy îl privea, fără să mai spună cuvinte fără rost. Slavă Domnului, tăcea! Totuşi, n-avu curajul să se apropie prea mult. Când fu la vreo trei sute de metri de el, Speedy începu să dea înapoi, păşind rar şi cu grijă. Powell se opri. Se dădu jos de pe umerii robotului şi cu un salt uşor ateriză pe solul cristalin, de pe care se ridicau ca praful o puzderie de cristale.

Continuă să înainteze pe jos; mergea greu din cauza forţei gravitaţionale scăzute şi din cauza terenului pietros şi alunecos. Îl mâncau tălpile picioarelor de căldură. Aruncă înapoi peste umăr o privire spre umbra stâncii de unde plecase şi-şi dădu seama că era mult prea departe ca să se mai întoarcă singur sau cu ajutorul vechiului robot. De acum încolo numai Speedy şi nimeni altul îl putea salva. Powell era conştient de lucru acesta şi de aceea era atât de încordat.

Destul! Se opri în loc.

— Speedy! Strigă. Speedy!

Robotul nichelat, modern, din faţa lui, ezită o clipă, conteni paşii ce-l purtau de-a-ndăratelea, apoi porni din nou. Powell încercă să fie cât mai convingător şi-şi dădu seama că nu era prea greu să joci teatru:

— Speedy, trebuie să mă întorc la adăpost, altfel mă ucide soarele. Dacă nu mă salvezi, Speedy, voi muri. Am nevoie de tine.

Speedy făcu un pas înainte şi se opri. În cele din urmă deschise gura să vorbească. Când îl auzi, Powell gemu. Iată ce spunea Speedy:

— Când zaci şi te doare capul, odihna-i sfântă pentru omul…

— Săracul – completă Powell, deznădăjduit.

Căldura era insuportabilă, razele soarelui frigeau. Powell simţi cum îl copleşeşte ameţeala. Cu coada ochiului văzu ceva mişcându-se şi rămase uluit: robotul uriaş pe care călărise venea către el, deşi n-avea călăreţ, şi-i spuse:

— Iartă-mă, stăpâne. N-am voie să umblu fără un stăpân în spate, dar eşti în primejdie.

Funcţiona conform legii nr. 1. Numai că el n-avea nevoie de vechitura asta stângace; el îl voia pe Speedy. Se dădu în lături şi porunci gigantului:

— Îţi ordon să nu te apropii. Îţi ordon să rămâi pe loc.

Dar în zadar. Porunca lui nu stabilea un contrapotenţial mai mare decât cel produs de legea nr.1. Robotul repeta ca un imbecil:

— Eşti în primejdie, stăpâne!

Disperat, Powell privi în jur. Vederea i se tulburase. Creierul îi clocotea în cap. Suflarea îi era din ce în ce mai uscată şi mai înfierbântată, iar solul din jur se pierdea într-o ceaţă sclipitoare.

Strigă pentru ultima oară:

— Speedy! Mor, nu m-auzi? Speedy, unde dracu eşti, am nevoie de tine!

Se poticni făcând un efort supraomenesc să se ferească de robotul uriaş când, deodată, nişte degete de oţel îi apucară braţul. Auzi timbrul metalic al unei voci plină de remuşcări şi îngrijorare:

— Doamne, patroane, ce cauţi aici? Nu ştiu unde mi-a fost capul, îmi pare rău că…

— N-are importanţă – de-abia mai putu şopti Powell. Du-mă cât mai repede la umbra stâncii, grăbeşte-te!

Înainte de a cădea în nesimţire, îşi dădu seama că este ridicat în sus şi purtat cu viteză şi că-i este foarte, foarte cald.

Când se trezi, Donovan, plecat peste el, îi zâmbea:

— Cum te simţi, Greg?

— Perfect. Dar unde-i Speedy?

— Aici. L-am trimis la alt puţ cu ordinul să nu se întoarcă fără seleniu. În 42 de minute şi trei secunde a fost înapoi. Am cronometrat timpul cât a lipsit. Mereu îşi cerea iertare pentru cele întâmplate. N-are curajul să dea ochii cu tine. I-e frică de ce-i vei spune.

— Să vină încoace – ordonă Powell. N-a fost vina lui. Întinse mâna şi apucă laba de metal a lui Speedy: E-n regulă, Speedy. Apoi către Donovan: Ştii, Mike, mă gândeam…

— La ce?

Îşi frecă puţin obrajii – aerul era atât de plăcut şi răcoros. Spuse:

— Când ne întoarcem, şi după ce i se fac lui Speedy toate testele, vor să ne trimită pe o staţie interplanetară…

— Nu mai spune!

— Da! Cel puţin aşa mi-a comunicat bătrâna doamnă Calvin înainte de plecare. Nu i-am răspuns nimic, pentru că aveam de gând să mă opun.

— Să te opui! Strigă Donovan. Dar…

— Ştiu. Nu mă mai opun. 273° Celsius sub zero. Straşnic trebuie să fie!

— Staţie interplanetară! Strigă Donovan. Aşteaptă-mă că vin.

SFÂRŞIT